

relinquēs / si sapiāt regib9 / et p̄ncipi-
 b9 iusticie / humilitatē exemplū z
 fortitudinis. **C**orripit me iust9 in
 misericordia. et increpabit me / olcū
 autē peccōis nō ip̄iguet caput meū
Consonat ei ethias dicens falsus
 honoz iuuat aut mēdax ifanua ter-
 ret. **Q**uasi mendosum z mendacē?
Caplm xv. **Q**uasi dūtaxat licet
 adulari? quē licet occidere et q̄ ty-
 rānus publicus hostis est.

Quāptamē / cui debet h̄ ole-
 um peccōis qd̄ reprobat p̄-
 abul9 regū fidelium / z ad qd̄
 emendū in fatuitate sua / exduas
 virgines mittit euāgelicus sermo?
Ei utiqz qui in sordibus est. z iusta
 dei iudicio sordescit amplius et vul-
 gi opinione pot9 splendete appetit.
 q̄ caritatis operūqz eius seruire in-
 tendio. **U**n̄ z in sc̄larib9 litteris cau-
 tū est. quia aliter cū amico. alit̄ vi-
 uendū est cū tyrāno. **A**mico utiqz
 adulari nō licet. aures tyrāni mul-
 tere latū est. **S**i namqz licet adula-
 ri quē licet occidere. **P**roco tyrannū
 occidere nō modo licitum est s̄ equū
 z iustum. **Q**ui enī gladiū accipit.
 gladio dignus est interire. **P**z acci-
 pere intelligit̄ qui eū p̄pria temeri-
 tate vsurpat nō qui vtendi eo a do-
 mino accipit potestate. **U**tqz qui a
 deo accipit potestate. legib9 seruit.
 et iusticie et iurē est famulus. **Q**ui
 vero eā vsurpat. iura dep̄mit. z vo-
 lūtati sue leges submittit. **I**n eū er-
 go merito armatur iura. qui leges
 exarmat. et publica potestas seuiē
 in eū qui euacuare nitē publicā ma-
 nū. **E**t cū multa sint crimina maiest-

tatis. nullū graui9 est eo / qd̄ aduer-
 sum ipsum corp9 iusticie exercetur.
Tyrānus ergo nō modo publicū
 crumen. s̄ si fieri posset plus q̄ publi-
 cū est. **S**i enī crumen maiestatis oēs
 p̄secutores admittit. q̄to magis il-
 lud qd̄ leges p̄uenit. q̄ ipis debent
 impatorib9 ipeare? **C**erte hostem
 publicū nemo v̄lasatur. et quis q̄s
 eū non p̄sequitur in se. p̄sum z in to-
 tum reipublice mūdans corpus de-
 linquit.

Expliat liber tertius.
Incipiunt capitula libri quarti.
Que differētia p̄ncipis z tyran-
 ni et quid est p̄nceps. **C**a. i.
Quid lex et q̄ p̄nceps licet sit
 legis nexib9 absolutus legē tamē
 seru9 est et equitatis. geritqz p̄sonā
 publicā et innocenter sanguinē fun-
 dit. **C**aplm secundum.
Que p̄nceps est minister sacro-
 tū. et minor eis et qd̄ sit ministeriū
 p̄ncipat9 fidelit̄ gerere. **C**a. iij.
Que diuine legē auctoritate con-
 stat p̄ncipem legē iusticie esse sub-
 iequum. **C**aplm quartū
Que p̄ncipē castum esse oportet.
 et auariā de dinate. **C**aplm. v.
Que debet legem dei habere p̄e-
 mēte et oculis semp. et peritus esse
 in litteris et litteratorum agi consi-
 lijs. **C**aplm sextū
Que timorē dei doceri debz et hui-
 lis esse. z sic seruaē huilitatē q̄ auc-
 toritas publica nō minuat. et q̄ p̄-
 ceptoz alia mobilia. alia immobi-
 lia. **C**aplm septimū.

V De moderatioe iustie & demetic
prinapis. que debent in eo ad utili
tate reipublice ptepari. Cplm viij.

Quid sit declinare ad dexteram
vel sinistram qd prinapis prohibe
tur. Capitulu nonu.

Quid utilitatis de cultu iusticie
prinapis psequat. Cplm de amu

Que sit alia merces prinapum
Capitulum vnde amu

**Ex qb9 causis trasserat prinapis
tus & regna. Cplm duodecimu**

Explicat capitula libri quarti.

Inapit plogus in libru quartu

Rdua quide res e
pessio veritate. &
q inarsatib9 erro
rum tenebris. aut
negligetia pfitet
frequentissime viciae

Quid enim verz sit. quis recte exami
nat reb9 incognit. Noticia at verz
eo q vicia no dirigit pceptor. / ius
tiae aulcos exacerbat in pena deli
quetis. Est ergo pm9 philosophadi
grad9: genca reru / pprietatesq; dis
cutere. vt qd i singulis veru sit pru
deter agnoscat. Deand9 vt quis qz
id veritatis qd ei illuxerit fideliter
assequatur. Hec aut philosophatu
strata illi soli puia est / qui de regno
vanitatis pdamat in libertate qua
liberi fiut quos veritas liberauit. &
spu seruitutes colla iugo inq; tatis &
iusticie subduxerunt. Vbi ei est spūs
dei. ibi libertas. metusq; seruilis vi
cijs qz p sentiens exterminatoz spū
tus sanati est. Doctro spūs est. q loq
tur veritate in cōspectu prinapu. nec

etabescit. & paupes spu regibus an
teponit aut equat. & quos sibi fece
rit coherere. docet scire loqui. & face
re veritate. Qui vō veritate nō vult
audire vel loqui / a spu veritate alie
nus est. **P**ed hec hactenus. nūc in
quo tyran9 differet a prinape audia
mus. Explicat plog9 libri quarti

Inapit liber quart9

**Capitulu pmu De differentia
prinapis & tyzani. & quid sit prinapis**

Et ergo tyzani et prin
apis hec differentia sola
vel maxima. q hic legi
obtepat. et ei9 arbitrio
populu regit / cui9 se credit ministru
& in reipublice munerib9 exercēdie
et onerib9 subēdis / legis bnficio / si
bi primum vendicat locu. In eoq; p
fertur ceteris. q cum singuli teneā
tur ad singula: prinapi onera imi
nent vniuersa. **V**nde merito in ea
omniu subditorum potestas confer
tur. vt in utilitate singuloru. & om
niu / exquirenda. & facta sibi ipse suf
ficiat. & humane reipublice status
optime disponatur. dum sunt alter
alter9 mēbra. **I**n quo quidem opti
ma viuēdi duce naturam seqmur.
que microscosmi sui id est mudi mi
nozis. hominis. s. sensus vniuersos
in capite collocavit. & sic ei vniuer
sa mēbra subiacet. vt omnia recte
moucantur dum sani capitis sequū
tur arbitriu. **T**ot ergo & tantis p
uilegijs apex prinapalis extollitur
et splendet. quot et qta sibi ipse
necaria credidit. **P**ecate qte. qz plū
nichil vtili9 ē. q vt prinapis nactas

expleatur. quippe cum nec voluntas
eius iusticie inueniatur aduersa

Est ergo ut cum plerumque diffiniunt.
princeps potestas publica et in ter-
ris quaedam diuine maiestatis ymago
Proculdubio magnam quid diuina
virtutis. declaratur inesse principi-
bus dum homines nutibus eorum
colla submittere et securi pleurumque
ferendas prebent ceruices. Et un-
pulsu diuino quisque timet quibus
ipse timore est. Quod fieri posse non
arbitror nisi nutu faciente diuino.
Omnis etenim potestas a domino
deo est. et cum illo fuit semper et est
ante eum ordinate ratio potestatis.
Quod igitur princeps potestatis ita a
deo est. ut potestas a domino non
recedat. sed ea videtur per suppositam
manum in omnibus doctrinam fa-
ciens demeritis aut iusticie sue. Qui
ergo resistit potestati dei ordinatio
resistit. princeps quem est auctoritas
conferendi eam. et cum vult auferen-
di vel minuendi eam. Neque enim
potentis est cum vult seuerit in sub-
ditos. sed diuine dispensationis pro
beneplacito suo punire vel exercere
subiectos. **¶** Unde et in persecuti-
one hunorum athila interrogatus
a religioso cuiusdam ciuitatis episcopo
quis esset. cum respondisset. ego sum athila
flagellum dei. veneratus in eo ut scribi-
tur diuina maiestatis episcopo bene-
inquit venerit minister dei. et illud
dicitur quod venit in nomine domini in geminis.
reseratis eorum foribus pro seutozem ad-
nuit. pro que et asseuitur est martirij
palma. flagellum autem domini excludere
non audebat. scies. quia dilectus filius

flagellatur. et nec ipsi flagelli esse
nisi a domino potestate. **¶** Si itaque a deo
venerabilis est bonis potestas etiam
in plaga electorum quis eam non ve-
neretur que a domino instituta est.
ad vindictam malefactorum laudem
vero bonorum et legibus deuotio-
ne promptissima famulatur. **¶** Dig-
na siquidem vox est. ut ait impera-
tor maiestate regnantis. se legibus
alligatum principem profiteri. quia
de iuris auctoritate principis pedit
auctoritas. **¶** Et reuera maius impe-
rio est. submittere legibus principatum.
ut nichil sibi princeps licere o-
pincetur quod a iusticie equitate dis-
cordet. **¶** Capitulum ij. Quid lex et
quod princeps licet sit legis neque
absolutus. legis tamen seruus est
et equitatis. geritque personam pub-
licam et innocenter sanguinem fun-
dit

¶ Et in eo sibi princeps de-
trahi arbitretur. nisi iusticie
sue statuta profecta credide-
rint iusticie dei. cuius iusticia in eum
est. et lex eius equitas. **¶** Porro equi-
tas. ut iurisprudenti asseuitur rerum que-
nientia est. que aucta coequiparat
ratione. et in paribus rebus paria ius-
ta desiderat. in omnes equabilis. tribu-
ens vnicuique quod suum est. **¶** Lex vero
eius interpretis est. ut pote cui equita-
tis et iusticie voluntas innotuit. **¶** Un-
de et eam omnium rerum diuinarum
et humanarum potestatem esse asseuitur
asseuit. **¶** Ideoque prestare omnibus
bonis et malis et tam rerum quam ho-
minum principem et ducem esse. **¶** Cui
papinianus vir quidem iuris expe-

cientissim9 & demostenes orator p̄
potens videntur suffragari. & oim
hominū subicere obediētia. eo q̄ lex
omnis/ inuētio quēdam est et donū
dei/ dogma sapientum/ correptio vo
lūtariōz excessuū/ ciuitatē p̄positio/
¶ totū9 carnis fuga. sedm̄ quam te
cet viuere oim9/ qui i politica rei vni
uersitate versant̄. Om̄s itaq; neces
sitate legis seruāte/ tenētur astricti/
nisi forte aliquis sit cui inq̄tatis li
centia videatur indul̄ta. Princeps
tamen legis nexib9 dicitur absolu
tus. nō quia ei iniqua liceat. Sed
quia is esse debet qui nō timore pe
ne. s̄ amore iusticie/ equitate colat/
reipublice procuret utilitatem/ et in
oib9 alioz cōmoda p̄uate p̄ferat
volūtati. ¶ Sed quis in negocijs
publias loquet̄. de p̄ncipis volūta
te cum in eis nil sibi velle liceat nisi
quod lex aut eq̄tatis persuadet. aut
ratio p̄munis utilitatis iudicat. ¶
Eius nāq; voluntas in hijs vim de
bet habere iudicij. et rectissime quod
ei placet in talib9 legis habet vigo
rem eo q̄ ab eq̄tatis mēte/ ei9 sentē
tia nō discorde. De vultu tuo inq̄t
iudiciū meū prodeat oculi tui vide
ant equitatem. Iudex enī incorrup
tus est. cui9 sentētia ex cōtemplatio
ne assidua ymago est eq̄tatis. Pub
lice ergo utilitatis minister/ & equi
tatis seruus/ est princeps. ¶ In eo
personam publicam gerit/ q̄ omnū
iniurias et dampna. sed et crimina
omnia/ equitate media punit. Vir
ga quoq; eius & baculus/ adhibita
moderatione sapientie/ contractus
oim̄ et errores ad viā reducit eq̄ta

tie. ut merito potestati spūs cōgra
tulatur dicens Virga tua & bacul9
tuus ipsa me cōsolata sunt. Sed &
dixit eius fortis quidem. s̄ in sic
moz dixit est. & qui malignatū
iacula p̄o innocētib9 potēter exa
piat. Officiū quoq; eius illis q̄ mī
mū possunt plurimū p̄dest. & illis q̄
nocere desiderat plurimū aduersaē.
¶ Nō ergo sine causa gladiū por
tat quo innocēter sanguinē fundit.
ut tamen vir sanguinū nō sit. & ho
mines frequēter occidat ut nō inure
rat nomē hominū. vel reatū. ¶ Si cū
magno credit̄ angustino. dauid vir
sanguinū dicit̄ est nō p̄pter bella s̄
propter viciam. & samuel nūq; vir
sanguinū aut hominūda scribitur. li
cet agag pinguisimū regem ama
lech interfecerit. Hic siquit̄ gladi9
est. umbra q̄ sine felle ratur/ sine
ira iudicia ferit. et cum dimicat nul
lam omnino cōcipit amaritudinem.
¶ Nam sicut lex culpas persequitur
sine odio personaz. ita et princeps
delinquentes rectissime punit. non
aliquo iracundie motu. sed mansue
te legis arbitrio. Nā et si suos p̄n
ceps videatur habere lictores ipse
aut solus aut p̄cipuus credend9
est licitor. cui ferire licitum est per sup
positam manum. Ut enim ad stoy
cos accedamus qui causas nominū
diligentius inuestigant. licitor dicit̄
tur quasi legis licitor. eo q̄ ad ipsi9
spectat officium ferire quem lex iu
dicat ferendum. Unde et antiqui
tus officialibus quozum manu iu
dex nocentes punit. cum eo gladi
us immineret. obtempera legis

arbitrio dicebatur. vel legē imple-
re rei tristitia mitigaret vel mansue-
tudo verborum

Capitulū terciū. Quod princeps
minister est sacerdotū. Et minor eis.
et quid sit ministeriū principatus si-
deliter gerere

Hunc igitur gladium de manu
reiecit accipit princeps cum tū-
mida gladiū sanguinis omni-
no non habeat. habet tamen et istū.
sed eo utatur per principis manū. cui
vercerendorū corporū contulit potes-
tate. spiritualiū sibi in potestati-
bus auctoritate reserua ta. Est igitur princeps sa-
cerdotū quod minister. et quod sacerdotū of-
ficiū illā parte exercet. que sacerdo-
tū manibus videtur indigna. Ha-
erant namque legū omne officium religio-
sū et piū est. Illud tamen inferius
quod in penis communū exercetur. et
quādam carnificij representare videtur
ymaginē. Unde et constantinus roma-
norū fidelissimus imperator cum sa-
cerdotū consiliū niceam conuocasset
nec primū locū tenere ausus ē. nec se
presbiterorū imiscere confessib9. sed
sedem nouissimā occupauit. Pen-
tias vero quas ab eis approbatas
audiuit ita veneratus est. ac si eas
de diuine maiestatis sensisset ema-
nasse iudicio. Quod et libellos inscriptio-
nū quos ad iuicē conceptos sacerdo-
tū crimina continentes imperatori
porreperant. suscepit quātē clausosque
reposuit in sinu suo. Cū autē costē
ad caritatem et concordia reuocaf-
set. dixit sibi tanquā homini. et qui iu-
dicio subiaceret sacerdotū. illiatū esse
deorū examinare causas / qui non

possunt nisi a solo deo iudicari libel-
losque quos receperat non inspectos
dedit incendio / patrum ventus cri-
mina vel conuicia publicare / Et etiam
reprobi filij maledictionem incur-
re. qui patris verenda non texit. Un-
de et in scriptis nicholai romani po-
tiffias. idem dixisse narratur. Verū
si proprijs oculis vidissem sacerdo-
tē dei aut aliquē eorū qui monachi-
co habitu arcuamici sūt peccatē. da-
nidem meā explicarem. et cooperi-
rem eum ne ab aliquo videretur //

Ded et theodosius magnus impera-
tor ob mentā noxam non tamen
extenuis grauem a sacerdote medio-
lancensi a regaliū usu et insignibus
imperij suspensus est. et iudicā sibi
penitentia homiadij / patienter et
solemnpiter egit. Profecto ut doc-
toris gentiū testimonio utar. ma-
ior est qui benedicit. quā qui benedi-
tur. et penes quem est conferende
dignitatis auctoritas. cum cui dig-
nitas ipsa conferatur / honoreis priu-
legio antecedit. Porro de ratione
iuris / eius est nolle cuius est velle.
et eius est auferre qui de iure confer-
re potest. Nonne samuel in saulem
ex causa inobedientiae de positionis
sententiā tulit. et ei in regni apicem
humilem ysai filium subrogauit ?

Si vō constitutus princeps suscep-
tum ministeriū fideliter gesserit tan-
tus ei honor exhibendus est et reue-
rentia tanta. quantū caput oībus
mēbris corporis antecellit. Verit
autem fideliter ministeriū / cum sue
conditionis memore / vniūsitatis sub-
iectorū se psonā gerere recordat. et se

nō sibi suam vitam. sed alijs debere
cognoscit. Et eā illigordinata carita
te distribuit. Totū ergo se deo de
bet. placimū sue patrie. multū patē
sibus. et ppiquis. extraneis mimū.
nō nichil tamē. Sapientib9 ergo
et insipientib9 debitor est. pusillis et
maiorib9. Que quidē inspectio qm
nis est omnium prelatozū. et eozū
qui spiritualium curam gerunt. et
qui secularem iurisdictionem exer
cent. **Unde** et melchitich quem
primū scriptura regem introducat
et sacerdotem ut ad presens miste
rium taceatur quo p̄figurat xpm
qui in celis sine matre et in terris
sine patre natus est. ille in q̄ nec pa
trem nec matrem legit habuisse.
nō q̄ utraq; caruerit. sed qz regnū
et sacerdotiū de ratione nō parunt
caro et sāguis. cū in alterutro crea
to/potentum respectū aīra virtutum
merita p̄ualere nō debeat. sed solu
bria subiectoz fidelū vota. **Et** cum
alterutrius culmīs apicem cōscende
rit. quis obliuisci debet et affectum
carnis. et id solū agere quod subdi
tozū sal9 exposcit. **Subiectis** ita
qz pateat sit et marit9 / aut si tenerio
rem nouerit affectionē utatur ea.
Amari magis sudeat q̄ timeri. et se
talem illis exhibeat. ut vitam ei9
ex deuotione p̄ferant sue. et inuolu
mitate illi9 quādam publicam repu
tent vitam. **Et** ei tunc omnia recte
p̄cedet. et paucoz stipatur obseq̄o
p̄ualebit si opus est aduersus in
numerabiles. **Fortis** et ei ē ut moris
dilectio. et cuneus quē funiculi amo
ri9 constingunt nō facile rumpitur

Dozenses cū atheniensib9 pug
naturi de euentu prelīi oracula con
suluerūt. responsū est superiores fo
re nisi regem atheniensū occidisset
Cū ventum esset in bellū. militib9
ante omnia regis custodia p̄cipit
Atheniensib9 eo tempe rex rodz9
erat qui responsū dei et p̄ceptis
hostiū cognitis / mutato regis habi
tu sarmenta collo gerens. castra
hostium ingreditur. **Ibi** turba obsis
tentū a milite quē falce percussit
interficiē. **Cognito** regis corpore da
tenses sine prelīo discedūt. atq; ita
athenienses / virtute ducti p̄ salute
patrie morti se offerentis / bello libe
rantur. **Item** ligurg9 in regno suo
decreta cōstituēs / pplm in obsequia
p̄ncipiū. p̄ncipes ad iusticiā impioz
firmavit / auri argentiq; vsū et oīm
seclerum materiā sustulit. **De** natū
custodiam legū / pplō subeligendi se
natū / potestate dedit. **Statuit** virgi
nem sine dote nubere. ut eligeretur
doroēs nō p̄cunia. **Maximū** hono
rem pro gradu etate / senum esse vo
luit. nec sane vsq; terre locum ho
noratiozem senctus habet. **De**inde
ut eternitatem suis legibus daret /
iureiurādo obligat ciuitatem nichil
eos de legibus eius mutatuos an
teq; reuocaretur. **Pro**sciāci tur autē
cretam ibi perpetuum exilium egit
abiq; moriens ossa sua i mare ius
sit. ne relatē lacedemonem solutoz
se religione iurisiurandi in dissoluen
dis legib9 arbitrarent. **His** qui
dem exemplis eo libentius vtoz. qz
apostolum paulum eisdem vsū
dū atheniensibus p̄dicaret inuisia

Studuit predicator egregius ihe
 su xristu 7 hunc crucifixu sic menti
 bus eoru ingerere. ut per ignominia
 am crucis / liberationu multoru. ex
 emplo gentiliu prouenisse doceret.
Ded et ista persuasit fieri non sole
 re nisi in sanguine iustoru. 7 eoru q
 populi gererent magistratu. Porro
 ad liberatione omniu simul iudeoz
 et gentiu nemo sufficiens potuit in
 ueniri. nisi ille cui in hereditate date
 sunt gentes. et p finita est omnis t
 ra possessio eius. Hunc aute aliu es
 se non posse q filiu omnipotentis dei
 asseruit. cu preter deu / gentes 7 ter
 ras omnes / nemo subegent. **D**u er
 go sic crucis ignominia predicaret.
 ut gentiu paulatim euacuaretur stulti
 tia sensim ad dei vbu deiq sapieti
 am. 7 ipsu etiam diuine maiestatis
 soliu / verbu fidei / 7 lingua predica
 tois euerit. **E**t ne vtrius euagelij sub
 rarnie infirmitate vilesceret / o scan
 dalo iudeoru / gentiuq stulticia / ope
 ra crucifixi que in fame testimonio
 roborabatur exposuit. cu apud oes
 constaret q ea non posset facere ni
 si deus. **D**ed quia multa in vtraq
 partem crebro fama mentitur. ipsa
 iuuabat fama q discipuli illius ma
 iora faciebant. dum ad umbra disci
 puli a quacunq infirmitate sanaba
 tur egroti. **Q**uid multa? **A**stuaas
 aristotilis. acisippi acamina / omniu
 q philosophoz tedias / resurgens
 mortuus confutabat. **D**e aios duces
 romanoru se pro suis exercitibus de
 nouisse percelebre est **J**ulius quoq
 cesar dux inquit qui non laborat.
 ut militibus carus sit. milite nescit

amare. nescit huanita duas in ex
 eratu aduersus hostes esse. **I**dem
 nunq dixit militibus. **I**te huc. s ve
 nite **D**icebat eni quia partiapatus
 cu duce labor videtur militibus mi
 nor. **P**reterea voluptas corporis eo
 dem auctore vitanda est **A**iebat eni
 in bello corpora hominu gladijs / in
 pace voluptatibus vulnerari. **D**en
 secat eni gentiu triumphatoz / volup
 tatem nullo modo tam facile supera
 ri q fuga eo q ipsum qui gentes do
 muerat / venciis nexibus innodauit
 mulier impudica

**Capitulu quartu De diuine le
 gis auctoritate constat pncipe legi
 iusticie esse subiectu**

Sed qd ad emendicata ge
 tu exempla de auro. que
 tamen plurima sunt cu recti
 us quisq possit ad facienda legib9
 q exemplis vtrius? **E**t ne ipsu pn
 apem vsq quaq solutu legibus opi
 neris / audi qua legem imponat pn
 apibus rex magnus super omne ter
 ra / terribilis et q aufert spiritu prin
 cipu. **C**u inquit ingressus fueris ter
 ram qua dominus deus dabit tibi 7
 possiderit eam. habitauerisq in illa
 7 dixeris / constitua super me regem
 sicut habent omnes per circuitu na
 tiones / eum constitues que domin9
 deus tuus elegerit de numero fra
 trum tuoru. **N**on poteris alteri9 gen
 tis homine regem facere. qui no sit
 frater tuus. **C**uq fuerit constitut9
 non multiplicabit sibi equos nec re
 ducet populum in egyptum / equita
 tus numero subleuatus. pcesertim
 dum dominus pcepit vobis. ut

ne qua[m] per eandem viam amplius
revertamini. **N**o habebit v[er]o
plurimas que offia[n]t animam eius.
neq[ue] argenti et auri imensa ponde-
ra. **P**ostq[ue] autem sedeat in solio reg-
ni sui describit sibi deuteronomiu[m]
legis huius in volumine accipiens
exemplar a sacerdotibus leuitice tri-
bus. **E**t habebit scilicet. **L**egatq[ue] illud
o[mn]ibus diebus vite sue vt discat ti-
mere d[omi]n[u]m de[um] suu[m]. et custodire ver-
ba. et ceremonias eius que i[n] lege pre-
cepta sunt. **N**ec eleuetur cor eius in
superbia super fratres suos/neq[ue] de-
clinet in parte dexteram vel sinistram. vt
longo tempore regnet ipse et filius
eius super israhel. **N**uquid quiesca
nulla lege artatur que lex ista con-
stringit? **H**ec utiq[ue] diuina est et im-
pune solui non potest. **S**ingula ver-
ba eius si sapiant in quibus prin-
cipu[m] tonitrua sunt. **T**aceo de e-
lectione et forma eius. que in prin-
cipio creatione exigitur. **V**iuendi
formulam que ei prescripta est. mecu[m]
paulisper attende. **C**um inquit fu-
rit constitutus q[ui] totius se populi sta-
tute religionis cultu[m] et affectu carita-
tis profiteatur. non multiplicabit
sibi equos quoru[m] numerositate sit
subditis onerosus. **E**quos equide[m]
multiplicare est. plures q[uam] ipsa neces-
sitas exigat vane glorie causa / vel
erroris alterius congregare. **N**ul-
tum enim et paru[m] si paupertat[is] eoru[m]
principu[m] sequimur legitime quanti-
tatis diminutione[m] i[n] singulis rerum
generibus significant vel excessum.
Licet ne ergo canes multiplicare
volucres vt rapaces / aut truces bestias

as / aut quelibet portenta nature cui-
e quoru[m] qui ad milia[m] necessarij se-
nt / **E**t vsum totius vite ex quantitate
legittima presinitus est numerus.
Nam de hystorib[us] et munis scire
et meretrab[us] lenoib[us]. et hmoi pro-
digijs hoim / que prinap[er] oportet
potius exterminare q[uam] fouere. non
fuit in lege mentio facta / que quide[m]
omnes abhominaciones istas non
modo a prinap[er] aula excludit / sed
eliminat a populo dei. **E**quoru[m] no-
nunc totius familie et impedimen-
toru[m] omniu[m] necessarius intelligitur
vsum. acius legitima quantitas est
qua[m] ratio necessitatis aut utilitatis
exposcit. **I**ta tamen vt vtile et ho-
nestu[m] conseruetur. et auilitas conscri-
batur honestus. **P**hilosophis enim
iam pridem placuit perniciosiore[m] nul-
lam esse opinionem illozu[m] opinionem /
qui vtile separant ab honesto et sen-
tentiam verissimam et utilissimam esse ho-
nestum et vtile in se vsq[ue]quaq[ue] con-
uertit. **P**lato (vt ferunt hystorie
gentiu[m] iam vidisset dyonisiu[m] sicilie
tyrannu[m] corporis sui septu[m] custodi-
bus. quod tantu[m] inquit malu[m] fecit
ti / vt a ta[m] multis necesse habeas cus-
todiri. **H**oc utiq[ue] prinap[er] no[n] oportet /
qui officijs ita sibi omniu[m] vni-
at affectus. vt quisq[ue] subditus pro-
so periculis iminentibus caput op-
ponat. cu[m] ead[em] urgente natura se pro-
capite soleant membra exponere. et
pellē pro pelle et cuncta que het ha-
ponat p[ro] aia sua. **D**e q[ui]tur nec re-
ducat pplm in egiptu[m] c[on]stat[us] nume-
ro subleuat[us]. **M**agna siq[ue] dilige[n]-
tia p[re]cauedu[m] est o[mn]i / q[ui] in s[er]uitute

constituitur / ne inferiores eorum
 pat exemplis 7 abusione reru 7 per
 superbie aut luxurie viam / ad cofu
 sionis tenebras reducat populum.
 Freques est eni vt subditi superioru
 vicia imitentur. quia magistratu po
 pulus studet esse conformis. 7 vn9
 quibz libeter appetit in quo aliu cer
 nit illustre **Celebre est illud verifi**
catoris egregij / sensu 7 verba mag
ni theodosij expmentis In comuz
iubz si quid censes vt tenedu. Pri
m9 iussa subitue obseruati9 equi
fit populus. nec ferre negat: cum
Auctore ipm vident parere sibi. Co
ponit orbis / regis ad exepm. Nec
sic inflatere sensus humanos edicta
valet / qd vita regenas. Mobile mu
tatur semp cum pzinape vulgus.
Item singuloru facultates nequa
qz copijs omniu adequatur De lo
culis proprijs quilibet sumit. at po
testas de archa publica vel auulio
haurit Que si forte defecerit. ad sin
guloz reuertitur facultates At qui
priuatu queqz / suis necesse est esse
contentu Que si fuerint attenuata
qui nuc potentis appetebat fulgore
paupate sordidus / confusionis sue
tenebras embefeit Inde etiam late
demonioz de cetero / potestatibus / in
usu publicoz bonoz. patas idiaa
est. du en hereditarijs ita 7 hys q
pinguioz fortuna accedut comuni
iure vt liceat **Caplm qntu. Qz**
prinape casu esse oportet 7 auaria
am dedinare

A Dicat lex **Nō** habebit vx
 oes plurimas q affiaane
 aiam eius **Via** quide fu

it qūq; in populo dei. vt pagante
 sobolis gra: 7 fidelem populū dila
 tandi. plures quis fortiretur vxores
In exemplum licētie hui9 occurrūt
patriarche. cū sara vsa sit iure suo.
corpore scilicet abrahe in vtero ali
eno anille ministerio de vito susci
piens filiū ysmaelē Jacob quoq; so
roz sibi duplicato cōiugio. secūdas
carūte aallas ascauit At qui reges
perpetue phibitiois laque9 tenet.
7 a pluriū vxoz amplexib9 arceet.
7 cum in alijs / plures vnius esse li
ciū faciat / in regib9 ppetuo vt vna
vnius sit optinet. **Quid fornicati**
ti vel adulterati / stuprū vt licet com
mittere cū plurib9 cū nec etiam ge
neris multiplicandi causa aut pcrea
di heredis. liceat vxozib9 amisceri?
Quō stupra. adulteria. aut quasi
bet fornicatioēs. punit ptas. eisdē
subiecta ceminib9? **Nec vxores da**
uid quisq; obiaat. qui forte in hoc
sicut et in multis alijs speciali pui
legio gaudet. licet faale cōasserim
qz 7 ipē in hac parte deliquent **Da**
ne eum affectus ille vxozius prodi
tionē 7 homiadio in adulteriū im
pegit. **Nec in illius exasatione la**
bozo. qui pzophetica conuentus et
conuatus parabola. seipsum vitium
mortis esse respondit **Habes itaq;**
regem cum regibus delinquentē in
7 vtinam cum penitente peniteant
7 fateantur cum confitente culpam
7 satisfiaentes cum satisfiaente re
uertantur ad vitam **Ipsam quoq;**
sapientiam salomonis mulierū in
fatiauit amoz **De q̄tur. nec habe**
bit argenti 7 aurū imensa pondera

Eant nunc et dominio prohibete ar-
gentū sibi et aurū thesaurizent faci-
entes ex calūpnia questū. de pauper-
tatib9 aliozū habundantiā querant
de rapinis diuitias. et singularē sibi
beatitudinē statuunt in calamitate
multozum. **H**ec copiam salomonis
obicit aliquis **E**sto/prinapem loci
pletem fieri non prohibeo. sed aua-
rum. **N**onne aurum et argentum
tempore salomonis viluerunt? **N**on
vtiq; viluissent si eozum immensa
pondera et que vsum excederent si
ibi rex cupidus congestiss9. **P**otuerat
ea in terra defodiēs quo cariora fie-
rent humanis vsib9 subtraxisse.
Apud petroniū trimalchio refert fa-
brū fuisse qui vitrea vasa faceret te-
naciūtatē tāte vt nō mag9 q̄ aurea
vel argētea stāgetētur. **C**ū ergo si-
alam huiusmodi de vitro purissimo
et solo vt putabat dignā cesarē fabri-
casset cū munere suo cesarem adiecit
admiss9 est. **I**udata est spēs mune-
ris/commendata man9 artificis. accep-
ta est deuotio donat9. **F**aber vera
vt ammirationē intuentiū verteret in
stuporē et sibi pleniq; cōaliaret gra-
tiam imperatoris. petitiā de manu ce-
saris fialā recepit eāq; validius pie-
cit in pavimentū tanto ipetu vt nec
solidissima et q̄stāissima eris mate-
ria illēsa maneret. **C**esar autē ad h̄
nō mag9 stupuit q̄ expauit. **A**t ille
de terra sustulit fialā que quidē nō
fracta erat s; collisa. ac si eius substā-
tia vitri specē induiss9. **D**einde mar-
toliū de sinu pferens/viciū correxit
optissime. et tāq; collisū vas creum
crebris ictib9 reparauit. **Q**uo facta

se celum iouis tenere arbitratus est
eo q; familiaritatem cesaris. et am-
mirationē omniū se p̄meruisse ce-
debat. **H**ec seais accidit. **Q**uesiuit
enim cesar an ali9 sciret hanc p̄ditu-
ram vitreozū. **Q**uod cū negaret. eū
decollari p̄cepit imperator dicens.
quia si hoc artificiū innotesceret. au-
rum et argentū vilesceret quasi lutū.
An vera sit relatio et fidelis inter-
tum est. et de facto cesarē/duersi di-
uersa sentiūt. **E**go vero sapiētioz
non p̄iudicās intellectui/ deuotionē
potentis artificis male remuneratā
arbitroz. et inutiliter humano generi
prospectū/ cum ars egregia deleta
sit vt fomes auarici. pabulū mor-
tis. cōtentionū p̄liozūq; causa pe-
cunia. pecunieq; materia seruaretur
in p̄cio qd sine diligētia hoīs fue-
rat habitura. cū sine se esse non pos-
sit qui retū p̄ciū est. **V**tq; in p̄cio
p̄ciū nunc est dat census honores.
Cesus amicitias paup; vbiq; iacet.
Nonge vtilius quidā omnē mate-
riam iurgiozū. et causā odij a suis
reb9 publicis exterminare studerūt
vt causa deficiente effectus malicię
euanesceret. **Q**uale ē decretū ligur-
gi apud lacædæmonios. et in antiqua
græca que nunc pars ortalie ē. sa-
mij doctrina p̄tagore qui constitū-
tionum suarū robore et virtute tra-
ditur totam seruasse ytaliam. **V**t
nam aurum cum argento vilescat.
dum sit sola virtus in p̄cio et il-
la quozum vsum optima dux viuendi
natura commendat. **P**auper itaq;
non iacebit. nec diues solius pecu-
nię beneficio honorabitur dū vnus

quisq; sui ipsi9 dote in precio erit vel vilescet. Porro quedam a se. que tam ab alioru opinione habet p̄cij dignitate. Panis siq̄dem aut victu alia que in alimentu aut induimēt necessarijs cōstant dictate natura se ubiq; terratu in p̄cio. Que sensus oblectant naturaliter omnib9 grata sunt. Quid multa? Que nature sūt/ nō modo catē sed vigent apud om̄s. Que opinionis arbitrium sequitur incerta sūt/ et sicut ad placitū sūt/ ita et ad placitū euanescent. Nō fuerat ergo timendū impatori ne materia cōmercijs desideret. cū eam adhuc apud illos venaliaū frequens sit qui pecuniā nō nouerunt. Nō equidē tante sapientie fuisse salomonē. ut nūq̄ timuerit: ne aurū et argentū vilesceret posteris. quorum naturam videbat esse famelicā et pro p̄te maxima nichil aliud q̄ pecuniā esse. Dñ per inspiratā sapientiam hāc tubiginem rex p̄cepit egredi9. ut ad p̄temptū pecunie sui ipsius exemplo posterorū inuiteret. Preterea esse regem expedire cōpiosū ita tñ ut diuicias suas populi reputet. Nō habebit diuicias q̄s noie possidet alieno. nec sibi p̄uata erūt bona fiscalia que publica p̄sidentur. Nec mirū cū nec ipse su9 sit. sed subditorū.

Capitulum sextum. Q̄ debet legem dei habere p̄ mente et oculis semp. et p̄sentis esse in litteris. et litteratorū agi p̄silijs

Postq̄ autē sederit in solio regni sui descabet sibi deuteronomiū legē huus in v̄

luminē. Ecce quia p̄ncēps non debet esse ignarus iuris. et licet multē p̄uilegijs gaudeat. nec militia p̄ textu legem domi permittitur ignorare. Descabet q̄ deuteronomiū legis. i. secundam legē in volumine cordis ut sit lex p̄ma quā lēa ingere / secūda quā ex ea mistice9 itellctus agnoscit / p̄ma siquidem scabi potuit lapideis tabulis. sed secūda nō imprenitur nisi in puriore itelligētia mentē. Et recte in volumine deuteronomiū scribit. qz sic apud se sēsum legis p̄ncēps reuoluit / q̄ ab oculis eius lēa non recedit. Et sic q̄dem insiluit littere ut nequa q̄ ab intellectu9 discēdet puritate littera namq; occidit spiritus viuificat / et p̄ncēps ipsum humani iuris et equitatis / media it̄pretatio necessariā et generalē extat. Accipie nō inquit exēpla a sacerdotib9 leuitice tribus / recte quidem omnium legum iuris est censura. si non diuine legis ymaginem gerat / et inutilis est constitutio p̄ncēps. si nō est ecclesiastice discipline conformis. Q̄ xp̄istianissimū non latuit p̄ncēps qui legibus suis indixit. ne dedignantur sacros canones imitari. Et non modo sacerdotū exempla rei p̄cepit. s̄ ad leuiticam tribum mutuandi grācia p̄ncēps mittit. Dic enim legit i mi sacerdotē audiendi sunt / ut reprobis et ascendentibus ex aduerso / omne in vir iustus claudat aditum. Sed q̄ sūt sacerdotes leuitice trib9? Illi utiq; q̄s sine auaricie stimulis. sine ambitionis impulsu. sine affectio-

carnis et sanguinis lex in ecclesia
introduxit. **N**ō autē lex littere que
mortificat. sed spiritus que in sancti-
tate mentis. mundicia corporis. fidei
sinceritate. et operibus caritatis. vi-
uificat. **D**icit enī umbratilis lex/
et gerens omnia figuratiter sacerdo-
tes in singularitate carnis. et sangui-
nis precelegit: sic postquam cessantibus
umbris/veritas patefacta est/et ius-
ticia de celo prosperavit. quos vite com-
mendat meritum. et bone opinionis o-
dor et unitas fidelium. aut preclatorum
providens diligentia/in operum minist-
terij segregavit. spiritus applicat ad
leuiticam tabulam/et legitimum instituit
sacerdotes. **A**ddiatur. et habebit
secundum. legaturque illud omnibus diebus
vite sue. **A**tende quanta debeat esse
diligentia principis in lege domini aus-
todienda. qui eam semper habere/lege-
re precepitur/et reuolucere. sicut rex
regum factus ex muliere. factus sub le-
ge/omnem impleuit iusticiam legis. ei
non necessitate. sed voluntate subiec-
tus. quia in lege voluntas eius. et
in lege domini meditatur est die ac noc-
te. **S**i ille in hac parte non creditur
imitandus: qui non regum gloria. sed
fidelium amplexus est paupertatis et
indutus forma seruili redinatorum
capiti non quesivit in terris. et inter-
rogatur a iudice/ regnum suum de hoc
mundo non esse confessus est. profici-
ant vel exempla regum illustrium/ quorum
memoria in benedictio est. **P**roce-
dit ergo de castro israhel dauid. ezechias
et iosias et ceteri qui in eo/ sibi regni
gloriam constare credebant. si dei querentes
gloriam. se et subditos diuine legis nexi-

bus innodarent. **E**t ne illorum remota
videantur exempla. et ex eo sequenda
minus quam a lege eorum et ritu operum et
religionis cultu et fidei/ professione ali-
quatenus per videamus abscedere/ licet
nobis et illis eadem fides sit/ ita ta-
men ut quod illi futurum expectabant.
nos ex parte magna gaudeamus et ve-
neremur expletum. abiectionem enim um-
brarum figuratum/ ex quo veritas de ter-
ra orta est. et in aspectu gentium reue-
lata. **N**e inquam illorum quasi aliena a
prophecia contempnantur exempla/
constantinus noster/ theodosius/ iustini-
anus/ et leo et alij christianissimi prin-
cipes/ principes possunt instructe christiani a-
nimum. **I**n eo namque principum opera dabat
ut sacratissime leges que restringunt
omnem vitas sciuntur et teneantur ab
hominibus. nec illatum esset quisquam igna-
tus. nisi aut publica utilitate/ erro-
ris dispendium compensaret/ aut mise-
ratione etatis. aut sexus infirmitate/
legittime acerbatis euitet ac-
leos. **I**llorum itaque gesta. virtutum inci-
tameta sunt: verba quot sunt. tot in-
stitutiones morum. **D**enique vitam via-
ris subiugatis et captiuis/ quasi ac-
cum triumphalem consecratum pos-
tentati/ magnifice virtutis titulis
exereunt fidei confessione predican-
tes in omnibus/ quia non manus
nostra exalta sed dominus fecit hec omnia.
Et quidem constantinus romana
ecclesia fundata et dotata. ut cetera eius
taceant egregia. benedictione perpetua in-
signis est. **I**ustinianus et leo qui fuerunt/
ex eo daretur quod totum orbem sacratissi-
mis legibus enudeatis quasi quod
dam templum iusticie sacrare studuerunt

Nam de theodosio quid dicam? quē
 isti virtutis habuerūt exemplar. ⁊
 ecclia dei ob religionis ⁊ iusticie ve
 nerabilem notā. ⁊ sacerdotib9 pati
 entissime tū ⁊ humilime indignatē
 nō mō vt impatorem venerata ē.
 s; vt antistitem. q̄ leges tulerat q̄
 patienter tulit sniam sacerdotisme
 diolanensis. Et ne sententiā emolli
 ti presbiteri ⁊ prinapib9 applaudē
 tis fuisse tenetā putes a regaliū vsu
 suspēsus est prinaps/ exdus9 ab ec
 desia ⁊ penitentiā coact9 est explete
 solempnē. Sed quid eū tātē neces
 sitati subiecerat? Volūtas utiq; sub
 iecta iusticie dei/ ⁊ legi ei9 vsq; qua
 q; obtemperans. Et nisi q̄ in etrica
 leuitate scribūtur duxens habēda ⁊
 tēptū ex hys quib9 filiū instruit ⁊
 apud claudianū quis ipse in sacrari
 o morū extiterit pauas agnosces.
Ceterū ai premissis legis verba te
 uoluo/ singula michi vidētur onus
 ta/ et quasi spū intelligentie fecūda
 ta/ menti occurrūt. Habebit ergo i
 quit seā legem. ⁊ prouidens ne ad
 dampnationē suā cum eā habere ne
 cesse sit. habeat contra se. Potētes
 etenī potenter tormēta patientur.
Et adieat. Leget q; illud. Legē
 siquidem habere in mātica parum p
 dest nisi fideliter custodiatur in aīa
 Regenda ergo est omnib9 dieb9 vi
 te sue. Ex quib9 liquido constat q̄
 necessaria sit prinapib9 pericia litte
 ratū qui legē domi cotidie reuolue
 re lectione iubētur. Et forte q; sacer
 dotes legem cotidie legere iubeātur
 nō frequenter inuenies. Prinaps
 vero cotidie legit ⁊ aiāis dieb9 vite

sue **Q**uia qua die nō legerit legem
 ei nō dies vite sed mortis est. Hoc
 utiq; sine difficultate illitterat9 nō
 faciet. Vnde et in litteris quas regē
 romanoꝝ ad frācoꝝ regē trāsmisil
 se recolo. quib9 hortabatur: vt libe
 ros suos liberalib9 disciplinis insti
 tuti pararet. hoc iter cetera elegan
 ter adieat. qz rex illitteratus est q̄
 si asin9 coronat9. Si tamē ex dis
 pensatione/ ob egregie virtutē me
 ritū prinapē contingat esse non lit
 teratū cūctē agi litteratoꝝ cōsilijs
 vt ei res recte proebeat necesse est.
 Assistent ergo ei natam ap̄ha et sa
 doch sacerdos ⁊ fideles filij ap̄haz
 q̄ eū a lege dei diuertere nō patiāē
 ⁊ quā ipse oculis aīo nō ostēdit / li
 quis suis introducant quasi quodā
 aurū hostio litterati. **L**egat ita
 q; mens prinapis in lingua sacerdo
 tis ⁊ quicquid egregiū videt in mo
 rib9 / quasi legem domi veneretur.
Nam vita et lingua sacerdotū q̄si
 quidā vite liber est in facie populoz
Eo forte spectat q; exemplar legē
 a sacerdotib9 leuitice trib9 iubeē as
 sumi. qz pdicatione eoz tēt positas
 cōmissi magistratus gubernacula /
 moderari. Nec expe oīno laois ē.
 q̄ ⁊ si ipse nō legit q̄ legunt ab ali
 is fideliter audit. Qui vero neutꝝ
 facit quō iacemētū p̄cepti qd p̄cipē
 fidelit adiplebit? Conarsus nāq;
 desiderabiliū oīm sapiētie accessio
 est. **P**tholomeus ad amulum be
 atitudinis nonne sibi deesse aliquid
 credidit donec assitis septuaginta
 interpretibus licet gentilis esset le
 gem domini gratis cōmunicauit?

Nichil enī refert an inter ptes in e
atē cellula clausi cōtulerāt an ppha
uerāt in diuersis dū cōstet regē in ve
ritatis inq̄sitione sollicitū legē dñi
in greciā traicasse. **I**n actiōis notā
bus legisse me meminī q̄ cū philip
pi macedōis moerū legantur insigni
a/inter cetera litteratorū studiū q̄
belli negotia. ⁊ victoriāz triumphos
liberalitate mēse/huānitate officia
et q̄a q̄ lepide comūa q̄ dicta sunt
colorant. Verū et hoc ipsū in quo
se alijs excellentiorē nouerat. quasi
bonoz hereditarioz fūdamētū ad
vniū quē spēabat regnū ⁊ felicitatē
futurū herede/enimittē curauit. **O**
hanc causā epistola eius destinata
aristoteli nuper nati al exādz. ut spe
cabatur magistro visa ē exhibēda.
Est igitur pcepta ad hāc ferme sen
tentia. **Philippus** aristoteli salutem.
filii michi genitū scito. quo equitē
dix habeo gratiā. non p̄inde quia
nat⁹ est. q̄ p̄ eo q̄ eū nasci cōtigit
sep̄ozib⁹ vite tue. **S**pero etenī fore
ut educat⁹ erudit⁹ p̄ a te dignus
existat/et nobis/ ⁊ reū istarū suscep
tione. **R**omanos imperatores/ aut
duces/ dum eozū res publica vigu
it. illitteratos extitisse non meminī.
Et nescio quomō cōtigit q̄ ex quo
in p̄ncipibus virtus languit litt
erarū/armate quoq̄ mulierū infirma
ta est manus et ipsius p̄ncipatus
quasi p̄causa radix. **N**ec mirū cū si
ne sapientia nullis stare aut esse va
leat p̄ncipatus. quia sapientia dei
dixit. sine me nichil potestis facē.
Socrates apollinis oraculo sapi
entissimus iudicatus est/et qui sine

cōtradiciōe septē illos qui dicti sunt
sapientes incōpabiliter antecessit.
non in opinioe sapiētie. sed virtute.
Tūc demū res publicas fore bea
tas asseruit. si eas philosophi rege
rent. aut retores eoz studere sapiē
tie cōtigisset. **E**t si tibi socratis
videatur cōtēpnenda auctoritas. **P**er
me inq̄t sapientia/reges regnāt. et
cōditores legū iusta de cernit. per
me p̄ncipes imperāt et potētes de ce
nunt iusticiā. **E**go diligentes me di
ligo. et qui mane vigilāt ad me in
ueniēt me. **M**erū sunt diuicie. ⁊ glo
ria opes superbe. ⁊ iusticia. **M**elior
est fruct⁹ mē⁹ auro ⁊ lapide p̄ioso
genimina mea argēto electo. **I**n vi
to iusticie ambulo. in medio senuta
tū iudicij. ut ditem diligētes me. ⁊
thesauros illoz repleā. **I**tem meū
est p̄siliū ⁊ equitas/ mea est p̄tē
tia. mea est fortitudo. **E**t alibi. **A**c
cipite disciplinā/ ⁊ non p̄amiciā. doc
tana magis q̄ aurū eligit. **M**elior
est enī sapientia cunctis opibus p̄e
ciosissimis. ⁊ omne desiderabile ei
non potest cōparari. **C**um gentes
nichil sine nutu numinū crederēt fa
ciendū/vnū tamen quasi deū deoz
⁊ omniū p̄ncipem excolēbant salu
et sapiam. eo q̄ ipsa oib⁹ p̄est.
Vnde ⁊ philosophi veteres ymagi
nē sapientie p̄e forib⁹ omniū tem
plozū pingi. ⁊ hec verba scabere de
bere censuerunt. **V**sus me gemut/
peperit memoria. **S**ophiam me vo
cant grati. vos sapientiam. **E**t hec
itē. ego odi hoīes stultos. et igna
ua opa. ⁊ philosophicas sentētiās.
Et q̄tē eleganter illi ista finxerunt

liet veritatem ipam plene non no-
 ueant ad eam tamen aliquatenus
 accedentes. dum sapientiam omnium
 que recte sunt/duam ac principem ac-
 bitantur. cum et ipsa veraciter glori-
 tur q in omni gente et populo a prin-
 apio primatum tenent/superbozum et
 sublimium colla propria virtute cal-
 cans. **Salomō** quoque se/eam super
 salutem et omnia pulchra dilexisse
 fatetur. et ad ipsum cum ea bona om-
 nia accessisse. **Capitulum septimum.**
 Quod timorem dei doceri debet. et hu-
 milis esse. et sic sentire humilitate
 quod auctoritas publica non minuat
 et quod preceptorum alia mobilia alia im-
 mobilia.

Sequitur ut discat timere do-
 minum deum suum. et custodi-
 re verba eius que in lege pre-
 cepta sunt. **Causam** legitime obser-
 uationis lex ipsa subiungit. **Ut** discat
 inquit. **Diligens** namque lector legis
 discipulus est. non magister. **Nec**
 ad sensum suum captiuatam retorquet
 legem. sed menti eius et integritati
 sensus suos accommodat. **Red** disci-
 pulus iste quid discit? **Utiq** timere
 dominum deum suum. **Recte** quidem/ ca-
 quod sapientia parit. et firmat prin-
 cipatum. **At** qui inuicem sapientie timor do-
 mini. **Qui** ergo timoris non inuicem
 tur gradu/ frustra ad legitimum prin-
 cipatus culmen aspiciat. **Legitimi** in-
 qua/ quia de quibusdam dum alleuant
 deiciatis et miserius deiciendis/ scap-
 tum est. **Isti** regnauerunt et non ex-
 me. principes extiterunt. et ego ig-
 norauit. et alibi. **Tenentes** legem
 ne faciunt sapientiam. **Tunc** et

ergo princeps dominum et se prompta
 humilitate mentis. et pia exhibitio-
 ne operis seruum profiteatur. **Domine**
 etenim/ seruus domine est. **Dei** itaque do-
 mino princeps. dum cōseruis suis sub-
 ditis saluet/ fideliter seruit. **Red** et
 dominum deum esse agnoscat / cui non
 plus timoris ex maiestate / quam amo-
 ris ex pietate exhibendum est. **Pater**
 etenim est et cui nulla creatura/ ipsius
 faciente merito/ negare potest dilce-
 tionis affectum. **Si** ergo inquit domine
 sum. ubi est timor meus? **Si** pater
 sum. ubi est amor meus? **Verba** quo-
 que legis custodienda sunt. quod ex pri-
 mo timoris gradu quanta quasi vic-
 tutum scala felix procedit ascensu. **Di-**
 lectio inquit illius/ custodia legum est.
 quia omnis sapientia timor domini
Porro qui timet deum faciet bona. et
 qui continens est iusticie apprehendet
 illa. et obuiabit illi quasi mater ho-
 norificata. **Red** que verba tanta dili-
 gentia custodiat? **Utiq** que precepta
 sunt in lege. ut apud iudicem iota vel
 apex legis non cadat in terram. quod non
 ille propriis vel manibus subiectorum ex-
 cipiat. **Uti** autem precepta quecumque
 perpetua habentia necessitate. **Apud** om-
 nes gens legitima. et que oino ipse
 solum non possunt. **Ante** legem. sub le-
 ge. sub gratia. omnes lex vna consistit.
Quod tibi non vis fieri alij ne fece-
 ris. et quod tibi vis fieri faciendum. hoc
 facias alij. **Procedat** nunc de alba
 tores potentium. susurret/ aut si hoc pa-
 tum est publice pronetur principem non
 esse legi subiectum. sed quod ei placet non
 modo in iure sed in forma equitatis con-
 tēdo. sed quod literarumque legis hinc vigore

Regem quē legis nexibus subtra
hūt si volunt et audent ex legē faci
ant ego nōmō hīs venietib⁹ s̄ mū
do redamāte/ ipos hac lege teneri
cōfitemo. **I**n quo enī inq̄t q̄ n̄ fallit
nec fallitur iudicio iudicaueritis. iu
dicabimini. **E**t certe iudiciū grauis
simū in hīs q̄ p̄sūt fiet. eo q̄ mē
sura bona. cōfecta. coagitata. et su
peraffluens reddetur in sinus eoz
Nec tamē dispensationē legis sub
traho manib⁹ potestati. sed p̄petu
am p̄ceptionē aut p̄hibitionē ha
bentia/libito eoz nequaq̄ arbitroz
supponenda **I**n hīs itaq; dū taxat
que mobilia sūt/dispensatio v̄boz
admittitur/ita tamen vt cōpensati
one honestatis aut utilitatis/mens
legē integra cōseruetur **N**ec ele
ueē inq̄t cor eius in superbia sup̄ fra
tres suos. **Q**uōd p̄cipue necessariū ē/
sepi⁹ replicat/ eo q̄ humilitas nūq̄
satis cōmendata videtur p̄ncipib⁹.
Et diffiallīmū est vt grad⁹ honoris
tumore nō pariat in aīo imprudētis
Dupbis utiq; resistit de⁹ et huilib⁹
dat grām **P**roinde q̄ rex oret ne ve
niat ei per superbie. qz in eo caēde
runt qui operantur iniquitatē expul
si sunt. nec potuerūt stare. **N**on ita
qz superbiat super fratres. sed cū fra
trum meminerit. fraternū subiectis
omnibus impendat affectū. **E**t qui
dem prudenter/humilitatē/cū discre
tione **E**t caritate/indiat p̄ncipibus.
quia sine istis omnino subsistere nō
potest p̄ncipatus. **Q**uisq; ergo gra
dum p̄prie celsitudinis amat. hu
militatis cultū in moribus diligen
tissime teneat **N**ā qui ab huilitatē

opib⁹ recedit. a dignitatis sue fasti
gio tumore pondere cadit. **O**btinet
ei perpetuo qz qui se humiliat exal
tabitur. et vice versa qui se exaltat
deprimetur **R**egē romanoz no
uissimū/tarquiniū fecit esse superbi
a/ et ei ab huilitate magis necessa
rios substituit magistrat⁹. **D**eniq;
quē superbozū legisti regnare diuā
us? **C**ozū namq; qui per superbiā
caederūt/hystoria copiosa est. **N**ec
tamen eatenus superbiā vitet. vt i
adat in contemptū. qz sicut elatio ita
et abiectio deudanda est. **U**nde et
in iure romano cautū est. vt q̄ ius
reddit se quietē in aduēdo facit p̄be
at contempti tamen non patiatur.
Mandatis quoq; adiātur ne presi
des p̄uinciarū in vltiorē famili
aritatē p̄uinciales admittat / eo
qz ex conuersatione equali cōtemp
tio nascatur dignitatis. **O**cceretur
ergo in publico populi maiestatem
et apud se p̄uate conditionis statū
pariter metiatur. **H**oc ipsū anti
quis philosophozū documentis faci
endū agnosce. **A**d philosophū tau
tum/athenas visendi cognoscendi
qz eius grācia venerunt pariter/ce
te p̄uincie p̄ses/et pater eiusq;
p̄uatus. **T**aurus venientibus pla
cide assurrexit/ reseditq; post mutua
salutationem. **M**lata est mox vna
sella que i promptu eāt et dum ali
e p̄mebantur apposita est **I**nuita
uit ergo taurus patrem p̄sidie vt
sederet. **E**t ille **P**edat hic potius
qui romani populi magistrat⁹ est.
Absq; p̄iudicio inq̄t taurus/ tu inte
rea sede dum p̄spiciam⁹ q̄rimusq; qd

conueniat. te ne potius sedere qui pater
 es. an filium qui genti romani populi
 magistratum. **C**um pater affedisset ap-
 positus esset aliud filio/super eade-
 re/ tauris hijs qui quenerat verbum
 fecit cum summa boni. equi. honorum
 atque officiorum compensatione. **E**orum
 horum summa hec fere fuit. **I**n publicis
 locis atque muneribus/ pro prima iura/ cau-
 sa filiorum que in magistratu aut potes-
 tatibus sunt collata. interquiescere
 paululum et quiescere. sed cum extra rem
 publicam in domestica re et vita sede-
 atur. ambuletur in conuiuio quoque
 discubatur familiariter. tunc inter filium
 magistratum. et primum priuatum/ publi-
 cos honores cessare. naturales et
 geminos exoriri. **H**ec que inquit taurus
 quod ad me uenisset. quod nunc loquimur quod
 de officijs dissertamus priuata actio
 est. **I**taque tu pater utere huius hono-
 ribus prius. quibus quoque domi vestre te
 uti potum decet. **H**ec ergo genera-
 liter magistratibus persuadenda arbitror.
 ut in splendor publicae dignitatis
 memores sint proprie conditionis. et
 sic attendant proprie conditionis sta-
 tum: ut non deuenissent publice dig-
 titate gradu. sic collati sibi honores integ-
 ritate fuerit. ut aliorum non minuatur dig-
 nitate. et sic priuata queque polleat dig-
 nitate/ ut non fiat iniuria publicae po-
 testati. **E**plim viij De moderatio-
 ne iusticie et demerite principis que tenet
 in eo ad utilitate reipublice preparari.
Oportet ergo in principe quod
 debet in omnibus obtinere.
Nemo que sua sunt querat.
 sed que aliorum. verumtamen ipsius affectionis
 modus. quo caritatis brachijs/ sub

iectos ut fratres amplexatur mote-
 rationis limitibus clauditur/ sic etenim
 fratres diligit. et errores eorum me-
 dianaliter corrigat. sic in eis carne
 agnoscat et sanguinem. ut ea spiri-
 tus subiciat ditioni. **M**edicorum uti-
 que consuetudo est. ut morbos quos
 fomentis et leuioribus medianis
 curare nequeunt. grauioribus adhi-
 bitis/ igne puta vel ferro curant. **N**ec
 unquam utuntur grauioribus. nisi cum leui-
 um beneficio desiderata sanitas des-
 peratur. **D**ic et potestas/ cum inferi-
 orum uicia mansueta manu curare
 non sufficit. penarum acrimoniam
 dolens recte uulneribus infundit.
 et pia crudelitate seuit in malos.
 dum honorum incoluntas proci-
 ratur. **Q**uis sine dolore/ propriis
 corporis membra ualuit aputare?
Dolet ergo cum exigentibus uulpis
 uindicta exposcitur ea tamen pagit in
 uita dextra. **D**imiscam namque non ha-
 bet princeps. et in cruciatu membro
 uis corporis an ipse caput est. legi tunc
 et gemens famulae. **P**hilippus
 cum audisset phisiam quendam hominem pugna-
 re alienatum animo et force inuicem eo quod
 tres filias ipsius uix aleret nec a rege
 adiuuaret. monentibus anuas. ut cum
 caueret. quod inquit philippus si hunc prope
 corporis egrum/ absunderet ne potius quod
 curaret? **D**ein familiariter secreto illi
 citum phisiam/ accepta difficultate ne-
 cessitatum domesticarum/ pecunia suffi-
 enter instruit/ et meliorem fidelio-
 que habuit quod fuerit ante quod crederetur
 offensus. **U**t enim ait lucas. **P**rin-
 cipem senem moribus esse oportet. et que
 moderatio sequatur consilia/ et uice

gerere medicorū qui morbos curānt
nūc exinanitione in repletis nūc re
fectiōe in vacans. et dolore sedat nūc
cauterio nunc fomentis // Pretere
a sit in vbo affabilis/munificus in
beneficijs/et integre auctoritate/ser
uet in moribus dignitatem. famam
namq; benignitatis/cōaliat sermo
bonus. Et lingua graciosa/innocem
fidelissimū et constantissimū eam
a duriorib9 extorquet beneficia. et
quē fecere fouent. Et solidant. Et mo
tū dignitati debetur reuerentia sub
ditozū Egregie quidā traian9 ge
tiliū optim9 augustoz/arguentib9
eū amicus q; in omnium et vl
tra q; imperatozē deceat vis esset
respōdit se talem velle imperatozē
esse priuatis/ quales imperatores
sibi esse priuatis optasset. Unde et
relatus plini9 secundi amonitus/qui
tunc int̄ ceteros iudices p̄secutor ec
clesie destinatus erat/a nece marti
rū persecutionis gladiū reuocans.
edictū temperauit Et forte cū fidei
bus egisset micus nisi decessozū su
ozū legibus et exemplis et prudenti
tū. vt putabatur consilio et auctori
tate iudiciū ad delendam sectam ho
minū opinione publica superstitiosa/
et vere religionis inimica/inuitaretur
Nec tū vñ q; q; amēdo iusticiā hoīs
q; xpm ignorabat. s; culpā ipi9 exte
nuo q; alioz excēdebat impulsu. et ad
bñficiū miserēdūq; pprie pietatis a
gebatur instinatu/ natura demēs in
oēs. auster9 in paucos quib9 parte
nephas esset. ateo vt tot9 imperij
sui curriulo nisi vn9 dampnatus sit
senatozū/nobiliūve vrbis/ licet ius

niantur plurimi in ipm graui deli
quisse Hic aut a senatu dampnat9
est ignorate traiano Dicebat enim
isanū esse eū q; oculos si habeat lip
pietes eos malit effodē q; curare.
Dicebat Et ungues si acroces fuerit
refectōes esse nō auellendos // Si
enī cytharedus aliq; fidianes mul
ta diligētia parat quō oberatis
corde cōpescant viā et eandē alijs
vnanimē reddat/ faciatq; dulcissimā
dissentū cōsonatiā/ cordis nō up
tis sed tensio p̄portionalit vel remis
sio. quāta sollicitudine oportet prinā
pē moderati/nūc rigore iusticiā. nūc
remissioē demētie. vt subditos faci
at q; vnanimesse in domo. et q; si
discordatiū in ministerio pacis et cari
tatis opibus/vnā faciat perfectā et
maximā armoniā. Hoc aut certū
est qz tuti9 ē cordas remitti int̄si9
q; p̄tendi. Remissatū nāq; int̄si9/
artificis p̄icia cōualescit. et debita sa
ni reddit grām. s; q; semel rupta ē/
nullo artificio repatur. Profecto si
son9 exigitur quē nō habet. frustra
tendūtur. et sepe aci9 venitur ad nul
lū. q; ad sonū scz q; nimis exigitur.
Ait ethic9 Est piger ad penas p̄
ceps ad p̄mia veloc. Quiq; dolet
quoties cogit esse ferox Alterū nā
q; iusticie. alterū pietatis est/ q; ateo
p̄napi necessaria sūt. vt q; q; sū ill
nōmō p̄napi s; quēlibz magistratū
vēdicat. frustra seipm irādeat/ s; et
alioz i se puocat visū p̄ceptū et odiū
Misericordia iqt et veritas nō te de
serat/ arcūda eas guttura tuo Et scri
be eas i tabul cordis tui. et inueni
es grām et disciplinā bonā corā deo

et hominibus Gracia naq; debetur misericordie. iusticie disciplina. **U**tique gra et amor subiectozu qua diuina produat gracia/instrumentu optimu e omnium gerendoz. **D**ed et amor sine disciplina non profiat/ qz cessante iusticie stimulo/populo se in illiata resoluunt. **M**editatur ergo iugiter sapiencia. et de ea sic iusticiam operatur qz lex demetie semper est in lingua eius. et sic clementia temperat vigore iusticie. qz lingua eius iudiciu loquitur. **O**fficio namq; eius iusticia in iudiciu vertitur. ea quide necessitate. vt vacare no liceat quin seipsu sibi collato desituiat honore. **H**onore etenim regis iudiciu diligit. et delinquentiu culpas traquila mentis moderatioe cõpescit. **D**e magistratu moderatione libru fertur scripsisse plutarchus qui inscribitur archigramato et magistratu suevz bis ad paciam/ et iusticie cultu/ vbi instituisse dicit et exẽplis. **H**ic autẽ seruũ hẽbat hoies neq; et cõtumacẽ s; liberalib; disciplinis eruditũ egregie. et exercitatu satis in disputationib; philosophias **C**ontigit vt obnescio qua noxam ei tunica detrahi ediq; iubet plutarchus. **L**oro cepit vbera duriuscule **C**ũ tñ visitaare tur culpa dicit. se nichil egisse mali nichil scelerẽ admississe/ et obloq;bat se multẽ temeruisse obsequijs vt vapularet. **P**ostremo cũ no pficet/ vociferat cepit. et itẽ vapuladu ia no qri monias et gemit; eiulatusq; s; verba seua et obiurgatoia iaculabat. nec ita se habere plutarchũ vt philosophũ deceret. irasci turpe esse ei

psertũ q de malo ire/sepi9 disserta ueat/libruq; pulcherrimu scripsit de pacia. **A**diciat esse probosũ qz doctrina sua moribus ipugnabat. eo qz a metis integritate plaps; effusus et puolut; in ira/plurimis plagis mulcatur innoxu. **A**d hec plutarchus. lente quide. et lenit et summa cu grauitate. **N**ũq; q vapulas tibi irasci videor? **E**st ne ira mea si a me debitũ rapis? **E**x vultu ne meo an ex voce an ex colore an eadẽ ex vbi; ita me coruptũ intelligis. aut cor reptũ? **H**ic quide neq; oculi opinor tuos sũt. neq; osturbidũ. neq; imanitẽ clamo. neq; in spumã tubo teq; feruesco. neq; puteda dico aut peniteda. neq; omnino trepido ira/ã gestio. **H**ic oia q;ppe (si nescis) signa iraz esse solẽt. **E**t simul ad eũ qui cedebat cõuers; **I**nterĩ inq; dũ ego atq; hic disputamus. tu hec age/ et sn iracundia mea retude seruilẽ cõtumacia/ et iiquũ magẽ penitẽ doceas q; iurgare. **H**ic plutarchus. **I**n q no nichil eruditiois relictũ est oibus q in sblimitate sũt

Capitulum ix Quid sit dedina re ad dexterã vel sinistra quod prin cepe prohibetur.

Sẽtur. **N**eq; dedinet in ptem dexterã vl sinistra. **A**d dexterã dedinaẽ e vtutib; ipis vehemẽter isistere. ad dexterã dedinaẽ e in vutis opib; q in mã cõsistit/modũ excedẽ. **P**is vò vehemẽcia salutẽ inimicã e. et excess; ois in culpa/bonazq; rez cõsuetudo nimia/pessima est **V**n ethic; **I**nsani sapiens nomen seret/equus iniqui.

Ultra quod satis est / virtute si peccat
ipsa Et plus Caue quod est nimium.
quod si huiusmodi cautela/modestia deserit/
eo ipso a tramite virtutis incaute recedit.
Salomon quod. nolite inquit nimis
esse iusti. Quid ergo nimium prodest si regi
na virtutum iusticia/in sui nimietate
obest? Alibi quod. Nimia humilitas
maxima pars superbie est. Ad sinistra
dedinare est per abrupta viae et a via
virtutum deuiare. Et defleat ad sinis
tra. quod in subiectorum culpis nimis pro
est ad vindictam et ad dexteram gressum
torquet quod delinquentibus ex mansuetudine
nimis indulget. Et autem utriusque deuium
est. sed quod ad sinistra dicitur perniciosius est.
Ca. 7. r. Quid utilitatis de cul
tu iusticie principes consequantur.
Sed legitime huic obser
uatis/ quena erit virtus?
Eam utique prophetice ser
mo protinus subdit. Aut enim. Ut
longo tempore regnet ipse et filius eius
super israel. Ecce quena tante diffi
cultatis/futura sit merces. dum reg
na paterna/filiis longo tempore pro
telantur. De virtute namque paren
tum protenditur successio filiorum et
suacendentium felicitas ex decedentium
iniquitate preaditur. Nam spiritus
sancti certum est testimonio. quia ini
usti dispenbunt simul et relique im
piorum interibunt. Valus autem iustorum
a domino est qui protegit eos in tempore
tribulationis. Sed cum eternitas to
tius temporis quanta cumque sit per minu
tissima momenta deficiat. et in eo
toto non nisi ad modum breue momen
tum subsistat. quid in eo poterit esse lan
guum/cum ea omnia si colligantur in

unum de eternitati collata/nec pue
ti quidem locum obtineant eo quod finito
tum ad infinita oio nulla est comparatio.
Certe centri ad periferiam vel cir
cumscriptionem et si exigua aliqua tamen
ut pluribus placet proportio est.
Eternitatis et temporis nulla. Quid
ergo longum erit in eo quod totum bre
ue est. aut que beatitudo temporis/ ani
me videbitur diuturna. si ea/ fideliter
et perpetua anima/ est quantumlibet e
monso tempore caritativa? Sed ego in
loco isto ut tamen sine preiudicio se
tentie sani oris dictum intelligatur.
longi temporis regnum dicitur arbitror/ ip
sius anime indeficientis etatis quod pro
bene animi iustitiam regno/ eterne bea
titudinis gloria coronabit. **Cum**
ei certum sit quod deo remunerabit opera
singulorum et oim in misericordia vberum vel ius
ticia pleniori. quos lumine clariori
respiet. quod illos/ qui omnes ad iustitiam
exercent. vel secum traxerunt ad mortem.
Sicut ergo potest potest tormen
ta patitur. sic et iusticie promissis fru
tur plenius/ si recte exercentur potesta
tum. et tantum in futuro per subditos habe
bunt gloriam. quanta virtute/ eos in mag
na delinquendi licentia/ precesserunt. Do
cuit enim inquit transgredi et non est trans
gressus/ facere mala et non fecit. ideo
stabilita sunt bona illis in domino. **Ad**
iustitiam namque principibus reputat esse cum
tegant ab iniurijs. et facultas delin
quendi est eis materia meritorum. De
clinare a malo in eis magnus est. etiam
si magis bonum non faciunt. dum tamen subditos
indulgentia malorum non puniat. **Prone**
magis est quod beatitudinis quam habere videtur.
sis si recte egerint/ promittit continuationem.

Impossibile dicunt quidam et hic flo-
 rare cum mundo. et in eternum gaudere
 cum christo. et sententia quidem vera
 est: si inter mundi flores reputes le-
 noania vicioz. At qui et reges flore-
 re possunt. et mundialium florum dulcissi-
 mos et utilissimos in eternum carpe-
 re fructus. Quid autem beatus est quod si
 de diuicijs ad diuicias. de delicijs
 ad delicias. de gloria ad gloriam prin-
 cipes transferantur de temporalibus ad
 eterna? **Capitulum vnde amum**
Que sit alia merces principum

Nec tamen quod littere prima fa-
 cies promittit excludo quod et lo-
 gi temporis regnum promittit
 patribus et eiusdem successione proce-
 dit ad filios. qui sicut temporalis reg-
 ni. ita etiam eterne beatitudinis
 successores. **Primo** enim quia lex carna-
 li populo loquitur qui cor adhuc ha-
 bens lapideum. intractabilis mente non
 carnis. vitam ex magna parte nescie-
 bat eternam. magnificans si ei bona
 terre daretur vel promitteretur in ci-
 bum. **Carnaliter** itaque sapienti fac-
 ta est promissio carnis. et ei promissa est
 diuturnitas temporis. qui nondum spe-
 conceperat eterne beatitudinis. et
 temporale in successione filiorum pro-
 tenditur regnum. illis qui nondum que-
 rebant eternum. **Patri** ergo temporaliter
 succedit filius si iustitiam patris imi-
 tatur. **Aufer** inquit salomone impieta-
 tem de vultu regis et firmabitur ius-
 titia throni eius. **Si** enim a vultu id
 est a voluntate recedit impietas. totius
 regni opera. virga equitatis et cultus
 iusticie diriguntur. **Unde** illud Rex
 qui sedet in solio iudicij dissipat om-

ne malum intuitu suo. **Ece** quanto
 privilegio gaudeant principes / quibus
 ut de eterna beatitudine taceam / perpe-
 tuatur regni gloria / etiam in carne et
 sanguine suo. **Gloriam** dominus se
 virum inuenisse secundu[m] cor suum. et cum
 eum in regni apice postmodum sublimas-
 set / succedentium sibi filiorum curiaulo /
 regnum ei perpetuum pollicetur. **De**
 fructu ventris tui inquit ponam super se-
 dem tuam. **Si** custodierint filij tui man-
 data mea que iam dedi. et testimo-
 nia mea que per me vel virarios
 meos docebo illos. et ipsi et filij co-
 tum sedebunt super sedem tuam. **Et** po-
 nam in seculum seculi sedem eius et thronum
 eius sicut dies celi. **Si** autem dere-
 liquerint filij eius legem meam et in-
 iudicij meis non abulauerint. **Si**
 iusticias meas apprehauerint. et man-
 data mea non custodierint. visitabo in
 ira iniquitates eorum. ut translato regno
 de gente in gentem. et deletis hijs heredi-
 tibus que secundu[m] carnem esse videntur
 in senescere transferatur successio ad il-
 los que fidei et iusticie inueniuntur heredes.
In eo que promissiois subsistit vitas
 et rata permanet que ex ore altissimi pro-
 cesserunt. que iustis regibus. successione si-
 delium semel permanet in eternum. **Hoc**
 autem ut ad patrem de christo que factus ex sei-
 ne dauid secundum carnem rex regum est. et
 dominus dominantium. nulla sit mentio. etiam
 secundum legem perpetuo arbitror optine-
 re. ut succedant parentibus filij si eos in
 mandatis domini fideliter fuerint unitati.
At eo quidem ut si hominibus tunc dispositum
 et in eo manentibus. nullavideat esse
 sollicitudo vel officium presertim. constat
 hijs que semel principem admiserunt de

semine illius successore non de futuris
et si non ob aliud vel ad conservandam
sanctam iustitiam dicitur. **Q**uod et hystoriarum
liquet exemplis. **F**ertur enim quod cum
magnus alexander ultimam litus oc-
ceani plustcasset / bragmanorum insu-
lam debellare parabat. **A**d quem illi
in hijs verbis eplam miserunt. **A**u-
diui in quibusdam iustis rebus plura tua. **F**e-
licitatem victorie ubique subsequatam.
Ded quid erit hoc satis. cui totum non
sufficit orbis? **D**ivicias non habes
quatum cupiditate nos debeas ex-
pugnare. omnium bona omnibus commu-
nata est nobis pro divitijs. pro cul-
tibus et auro vilis et rara vestis. **F**emi-
ne autem nostre non ornatur ut placeant.
quem quidem ornamento cultum potius
oneri deputat quam decori. **E**tiam nes-
ciunt incrementum pulchritudine plura
affectare quam quod nate sunt. **I**nter nos
duplicem usum praeant te gubernant in
vita. in morte sepultura. **R**egem habe-
mus non pro iusticia. sed pro nobili-
tate conservata. **Q**uem enim locum ha-
beret vidua ubi nulla sit iusticia?
His vobis motus alexander nulla
causa victoria si eorum pacem perpetua
turbaret. in quiete sua dimisit. **E**t
forte si eos bello fuisset aggressus mi-
nime prevaluisset adversus innocentes.
eo quod innocentia non facile superatur. et
veritas suis viribus constans de mali-
cia quantumvis armata triumphat.
Ded quod nichil est quod magis de-
sideret homines quam ut in bonis suis
habeant filios successores. ut quod pro-
prium ex condicione praevidet morte in
propria carne carnis sue perpetuet vi-
tam. **H**oc principibus est promissum. viri

maxime possunt ad cultum iusticie in-
tari. **C**ontingit enim eos quod de seipis
securi sunt de statu filiorum iugiter esse
sollicitos. **I**n eorum nimium caritate
toto fuerunt. quod amorem qui patris paren-
tibus patriae debebatur patri transsum-
dit in filios. dum filialis affectus patri-
patriae cellam solus exhaustit. **C**on-
dignus quoque vice respondet parentibus fil-
lij eundem suis impientes affectum
quo a parentibus accepti sunt. licet ali-
um ordinem exigat caritas ordinata
quem potestatem doctissimum prudentem ex-
pressit. **D**enique namque anchisem cum sa-
eroia in humeris patris filij collocavit /
patris enee dexteram dedit aschani-
o. et marito quare creusa cohesit. an-
cedentium promulcibus infirmitate le-
gens vestigia. **C**ompatriotis omnibus
duce dedit. virum armis et pietate
pignem. **I**lias enim dux esset inuti-
lis cum sine viribus regna acqui non
valeat. a sine iusticia retinetur. **N**unc
vero unica omnium sollicitudo est liberos
qualescumque sint divitijs et honoribus
potius quam virtutibus insignire. negligi-
tate etenim quod onus republice impona-
tur. **E**xpulso supbo tarquinio quod
regnavit in urbe novissimum / cum bru-
tus primus consul liberos suos de re-
vocandis in urbem regibus agere ag-
novisset. eos protulit in forum. et in
media ratione vigis eos tandem
securi percussit iussit. ut plane publi-
cus patens in locum liberorum vide-
retur populum adoptasse. **E**go qui-
dem et si patriadium phortescam.
consulis non possum non approbare
fidem. qui maluit salutem libera-
rum suorum praedictari quam populi.

Recte ne fecerit iudicent sapientes.
 Ego enim campū istū oratoribus late
 patere cognoui et in eo declamato
 res/ut anapiti materia sepius desudas
 se dū in absolutione parriadij fides
 laborat et parriadalis impietas me
 ritum fidei conatur extingūe. ¶ **Q**
 si me ad sententiā vrges respōdeo qd
 in cā smirnenſi/ariopagitas/gueio
 dolobelle/inueio respōdisse. Ad quē
 puināā aziam proconsulari imperio
 obtinētē mulier smirnenſ adducta
 est. confitens se maritū et filiū datis
 clam venenis occidisse. eo qd illi fili
 um ei9 ex altero matrimonio opti
 mū et innoxissimū iuuenē exaptū/
 insidijs nequiter occidissent/sibi lic
 itū esse asserens ex indulgētia legū/
 et ius ignorare. Et suā et suozū et to
 tius republice tam atrocē iniuriam
 vindicare. Jus extra causā erat cū
 de facto constaret et de iure quere
 retur. Cū ergo dolobella rem in con
 siliū deduxisset/non fuit qui in cau
 sa de putabatur anapiti manifestū
 veneficiū et parriadiū auderet absol
 uere. vel vindictā que in impios et
 parriadas p̄sserat condempnate.
 h̄em itaq; ad ariopagitas atheni
 ensiū tanq; ad iudices grauiores ex
 eratationeſ reiecit. At illi causa cog
 nita actores et ream mulierē centesi
 mo anno abesse iusserūt. Sic autē
 neq; veneficiū quod de lege non li
 cuit absolutū est. neq; nocēs punita
 mulier cui ex snia multoz venia po
 terat indulgeri. Hoc ita fuisse non9
 liber memorabiliū dōz v̄l fōzum
 valerij maximi docet. ¶ Ceterū et
 bzutū et mulierē deliquisse cōsentis

facile. eo qd exaesserit mediana mo
 dū. nūquāq; secuta ē. q̄ morbi duxē
 manū. Et licet mag; fuerit crimina/
 p̄stati9 fuerat eade. In puniētē crimi
 ne vindicari. v̄n et infelicitatē testimo
 niū bzuto perhibet eadā poeta lauda
 tor. At ei in vi. v̄gilij. Patoſ p̄z
 noua bella mouentes ad penā pul
 chraz libtate vōbat. Infelix utāq;
 ferēt ea fata minor. At ifortunū
 parriadij sic versu sequenti excusat.
 vt inanis glorie arguat veritatē di
 cens. Vincet amor patrie. laudūq;
 imensa cupido. ¶ Sed ne q̄s amo
 do bzutū imitetur. populū libere p̄
 ferens. frustra sollicitaberis. cū vel
 vicia liberoz saluti republice p̄se
 ratur. licet certū sit qd salutē populū
 liberis oibus oporteat anteferri. In
 libro regnoz arguitur saul. qd cū
 voto facto de ieiunio diurno sub dis
 crimine illi9 qui ante noctē contra
 votū sumeret abū. ionathas filius
 ei9 mel quod ceptro id est hasta te
 tigerat p̄gustasset. paterno motus
 affectu/ cōtra religionis votū. peper
 cit filio. cui9 p̄uaricatione populus
 isrl ea die vis9 est corruisse. Hely q̄
 qd licet scūs in se fuisse legatur. qz fi
 liozū pep̄at vicijs auersa sella frac
 tis ceruab9 corruens exspirauit. ¶
 Et de ceteris tacēā quantū q̄so pub
 licā hoim dilexit et quesitū salutē.
 qui p̄o filio suo non pep̄at. sed p̄
 nobis oibus tradidit illū. vt q̄ me
 tuera9 vinda/flagellū/ crucē/sustine
 ret imunis innoxēs morte turpissima
 p̄tēpnat9. Sic gū scrutare hystoriā.
 ad h̄ petitū regē a deo iuenies. vt
 p̄cedēt faciē ppli et pliatēf. bella eo

rū. Et ad similitudinē gentiū tota9 ppli
onera sustineret. Qui tamē nō suz
rat nōcā9 nisi et istē p̄uacat9 essē
i similitudinē gentiū nisi deo rege sibi
nō videret esse cōtētus. **P**i enī p se
iusticiā coluissē: si i mādātē dñi fide
litē ābulassē: p nichilo huiliaret de9
hostes eoz et sup tribulātes eos mis
teret manū suā. vt solito dei auxilio
vni9 p̄seq̄ rē mī: et duo fugaret de
cē milia. **H**ospitē meū placētū
dixisse reolo vix vtiq̄ sāguie gene
rosū hñtē p̄uētā mūdi h9 i timōē
dñi. hoc in ciuitatib9 ytalie vsu fre
quētē celebrimū esse. qd dū pacē di
ligūt: et iusticiā colūt. et p̄uicij ab
stinent. tāte libtatis et pacē gaudio
p̄stūē. q nichil oīno est qd vel in
mimo q̄ctē eoz cōtāat. **C**ū vera
plabūē ad fr̄a x̄s. et p̄ varias in
iusticie scitās scidūtur i semetipis.
staā vel fastū romanū. vel furorem
thentoniū/ aliudve flagellū iduat
dñs sup eos. et p̄manet man9 dñi
extenta donec ipi ab iniquitate p̄ peni
tētiā reūtātur. **Q**uo solo remedio a
pud illos oīs cessat tēpestas. Adia
ebat etiā q̄ merita ppli oēm euacua
ant p̄nāpatū. aut eū faciūt esse mi
tissimū. cū cōtēraio certū sit. q̄ ap̄t
p̄ca ppli p̄mittit de9 regre ypocritā
et ipossibile esse vt diu regno gaude
at. q̄ i ppli huiliatiōe et p̄o fastigi
o supbe nimis exultat. **P**z illi9 di
cebat: p̄fedi p̄nāpatū. q̄ apud se de
cōscientia huilitatē sp̄ i se angit q̄si
regnet iuit9 **H**ic in placētū9 hospes
et vt cedo fidei cōsentancū ē. **T**a
le aliqd̄ iuenitur i scriptis maior9.
Cū enī heli9 romē p̄fecturā splen

didit a gente. ex senatore impator
creat9 est. Qui cū obsecante sena
tu / vt filiū cesarē quē hēbat augus
tū appellaret: sufficere inq̄t debet q̄
ego ip̄c iuit9 regnauei cū nō mere
ret. **P**riap̄t9 enī nō sāguī debetur.
sed meritis / et inutilitē regnat q̄ ter
nasatur. nō meretur. **E**t pauldubio
p̄ntis affectū exuit. q̄ puulos suos
in oztabili mole supicāta extinguit
Hoc quidē est suffocare liberos. nō
p̄romouē. **M**endi p̄uic se et in v̄tuti
b9 exercēndi. **E**t cū in eo p̄fērit vt
p̄bētur: illos v̄tutib9 ancedere q̄s
debent honozib9 anire inuitati ascē
dant. et se ciuū suoz nequaq̄ sb̄tca
hant votis. **Q**uis enī illos ābigit
alijs p̄ferēdos. q̄ quasi naturali p̄bi
tatis p̄uilegio āpliatī/ maior9 titul
iuitatur ad virtutē / et eozūcē bñfici
o future bonitatis alijs faciūt fitē.
Hec ille. **E**t q̄c̄ elegat p̄uilegiū ex
p̄ssit p̄nāpis. cui ex atiq̄ munere dei
suxedūt filij idubitāter nisi inq̄tas
subuertat p̄nāpatū

Eplm̄ xij. **E**x q̄b9 causis trāsse
ratur p̄nāpat9 regna.

Quebre est illud sapiētie.
qz regnū a gente in gente
trāsferetur p̄tē iusticias et
inirias / et p̄tumelias / et diuos do
los. **N**ōne vides q̄ breui subuersū
sit solū p̄ni regis i pplō dei? **P**aul
et ionathas cū ceter9 filijs / exigēt
b9 ai. p̄is i mōtib9 corruerūt vt thro
nuzillius qui de p̄stetantes elāis
est si maretur. **O**mniū hystoziarū
percurrere seriem. et regum successio
nes in breui videbis et quasi in
expedio tele / dño p̄scidēte succisas

et quo reges fuerunt clariores. eo citius
 si aduersus deum intulerunt quicquam se
 me eorum. Non est sapientia/nō prudentia/
 non est consilium contra deum. Certe
 nec fortitudo si ille insurgit si perse
 quitur/ad emendata sacramentorum
 suffragia ad presidia munitionum
 frustra devertitur. quia non est qui de
 manu illius possit evadere. ¶ Quis a
 lexandro maior in grecia? Ei tamē
 non suus legitur successisse. sed filius.
 salutaris. Quis cesaree domus scire
 nesciat? Fatus eorum. aut nullus filium
 reliquit heredem. et omnes in breui post
 varia pericula et cedes sui et suorum
 plurimas/diversis mortibus et fero
 ignominiosis quasi in momento de
 leti sunt/et descendentes ad inferos/
 successores habuerunt aut hostes aut
 ignotos. Quid obsecro tam potentia
 regna tam cito subvertit et transulit?
 Certe indignatio dei quā in se multi
 plex iniusticia provocat. ¶ Est autē
 ut stoici placet iusticia mētis habi
 et quā a regione morum exterminat equi
 tate. animā namque privat iusticia. vel
 expriativa pericula nominis/decla
 ratur. In eo autē maxime constat ius
 ticia. Si nō noceras et ex officio hu
 manitatis prohibeas nocentes. Cū
 vero noceras/accedis ad iniuriā. cum
 nocentes non impedis. iniusticiā fa
 mularis. ¶ Est autē contumelia quā
 tumorē mentis in lesione alterius
 manifesta/opere sequela comitatur/
 eoque iniquitati servit. quia in eum cui
 reverentia pro conditione officij/vel
 nature consortio debetur/insolenter
 insurgit. Dolus autē est. ut diffinit
 aquilibet. cū aliud agitur. et aliud si

mulatur. Malus utique quoties sit
 intentione nocendi. Differt autem
 plurimum dolus a contumelia. quia huius
 superbe et in manifesto. ille fraudu
 lenter et quasi ab insidijs nocet. ¶
 Hec sunt que cum incurunt/cathe
 dras subvertunt omnium potestatum. quia
 a contrariis perpetuatur principum
 gloria. Dolus namque ex timiditatis
 ymagine/ infirmitatis notā habet.
 et fortitudini plurimum aduersatur.
 Contumeliā prudentia reprimit in
 geminans iugiter quia in terrā et ante
 te superbit terra et cinis. Iniuriā te
 perantia nō admittit nolens inferre
 re alij. quod sibi nollat ab alio irro
 gari. Et iniusticiā iusticia excludit.
 usquequaque faciens alij quod facien
 torum vellet ab alio fieri sibi ipsi. Hec
 sunt quatuor virtutes quas philo
 sophi cardinales appellant/ eo quia
 primo fonte honestate quasi primi
 rivuli emanare credantur et de se bo
 norum omnium fluentia propagant. Hec for
 te sunt quatuor flumina quae de para
 diso deliciae dei egrediuntur. ut irri
 gent omnem terram/ quo fructum desiderabi
 lem afferat in tempore suo. ¶ Utinam et
 ad me de fonte vite (divinam gratiam lo
 quor) huius plenitudinis pertranserit riuu
 li/arditate mee iebriantes terram. ut
 succrescente fructu bonorum operum. saltem
 dedinae valeam imminētis securis ictum
 quae exigentibus culpis meis ad radicem
 meam quae ad radicem istuctuose arboris
 posita est. Quodamque lignum securis
 aquas istas positum est/ non arescat.
 Quod vero vel radiatus non humec
 tate. dissolutur et aridum perit tanquam
 pulvis quem praeter ventus a facie terre

Hic quidē non duces exceptos or
bitos non potētes. quia regū gloria
transferetur. si iniusti iniuriosi cōtus
meliosi inuenti fuerint / aut dolosi.
Os siquidē domini locutum est.

Verū tamē saluo intellectu sapien
tiorū non ab re est ut opinor / q̄ no
mina viciōrum locutione plurali ex
posuit. et in ipsa pluralitate diuer
sitate quādā prudenter inseruit.

Ait enim ut predictū est. quia reg
num de gente in gentē transferetur
propter iniustitias / et iniurias / et cō
tumelias. et diuersos dolos. Quae au
tem diuersos in fine subiecit. puta
p̄muniter ad omnia referendū / et tā
pleno cōcipiendū intellectu / ut non
modo referatur ad diuersas viciōrū
sp̄cies. sed et varias figuras perso
narū cōplectatur. et modos omnes
quib⁹ a quocūq; et hec vicia conue
tuntur. Princeps enim tenetur de
omnibus / et omnium autor esse vide
t̄. q̄a cum omnia possit corrigere /
exū merito participes est. q̄ noluit
emendare. Cum enim potestas pub
lica sit. ut predictimus omnium vices
exhaurit. et ne in se deficiat. incolu
nitatē omnium debet procurare mē
broz. Quot ac̄ in administratione p̄t
cipatus extant officia. tot sunt p̄t
cipalis corporis quasi mēbra. Dū
autem singulorū officia in integri
tate virtutis / et suavitate opiniois
conseruat. quandā quasi membris
sanitate procurat et de corpore. Cum
vero ex negligentia aut dissimula
tione potestatis circa officia sic vir
tutis aut fame dispendiū. quasi in
membra eius / morbi et macula in

currunt. Nec diu subsistit incolun
tas capitis. ubi languor membra
tū inualecit.

Expliat liber quartus

Inapiūt capitula libri q̄nti
Epistola plutharchi instuente
traianū Capitulū p̄mū

Quid respublica scdm pluthar
chū. et quid vice anime in ipsa obti
neat aut membroz Caplū. ij.

Que p̄cipue versentur in inte
tione plutharchi. et de reuerētia ex
hibenda deo et rebus sacris Ca
pitulū terciū

De reuerētia rerū et p̄sonarū.
et quot modis persona sit venerabi
lis Capitulū quartū

Que pena imineat hīs qui mi
nistris ecclesie locoz q̄ venerabiliū
iniurias inserunt. et de p̄uilegijs
locorum venerabiliū. et q̄ absolu
tio nec per v̄m extorqueri nec sur
rumpi potest p̄ fraude Caplū q̄ntū

De p̄uilegijs q̄ caput est republi
ce et electione ei⁹ et p̄uilegijs. et p̄
mio virtutis et culpe. et q̄ beati iob
debeat imitari. et de virtutib⁹ beati
iob Capitulū sextū

Que mala vel bona subiectis p̄
ueniant de morib⁹ p̄cipū. quod
et aliquoz strategematiz roboz ac̄
exemplis Capitulū septimū

Quare traianus videatur oib⁹
p̄ferend⁹ Capitulū octauū

De hīs q̄ in republica obtinere
loū cœdis. et q̄ iniqui arceudi sūt
a cōsilijs potestati. et de timore dei
et sapientia et p̄hia Ca. iij.